

Wê çawa Financial Information Service bikare yarmetî bik

The Financial Information Service (FIS – Karûbarên Agahdarîya Darayî) agahdarîyên belaş û bêalî/serbixwe û perwereda baweran û dazanîyan pêşkêş dike.

FIS ji bo herkesî ye, ji bo ew kesayetî ên :

- Aboriginal û Torres Strait Islander Australians.
- jin bingehek candî û zimanî ên cihêreng (BCZC), wek koçber û penaber
- li heremên gûndewarî an dûr dijîn
- ciwan, xwendevanên nû dest bi kardikn ji di navde
- jinên vedigerin vedigerin kar
- temen mezintir û dixwazin teqawit bivbin an biçin bo age care ango baldarî a pîrbûyîne

Karbidest ên FIS dikare yarmetî bike bo pêşdeçûyîna jîrbûyîna we a di derbarê kû hûn biryarên bi rêkûpêk ên darayî bidin ji bo tevaîya jîyan xwe.

Wê FIS çi nikaribe bo we bike

- Karmendên FIS ne plankêrê darayî, çîretan an şewirmend in.
- Wê nikaribin ji were bêjin hûnê çawa sermîyandarî ya dirav ên xwe bikin
- Wê nikaribin ji bo we danîn û stendinê li gel karzazî û dezeyan daynin
- Ew di derheqa mîaş û yarmetîyên hikûmetê biryaran nagrin

Çawa dirav li Australia dixebite

FIS dikare bo we bide zanî ka bi çi awayî dirav li Australia dixebite.

Hûn dikarin agahdarî li ser online an li ge karmendekî FIS biaxifin. Dikarî bo we bidin zanî ka darayî û hikûmet li gel yekheve çawa dixebitin da ku rewşên we baştir bikin

Wê FIS çi dikare bike ji bo we

- Daxwîyankirin li ser mijar/pirsên li jêr û ew çawa bi hev re dixebitin:
 - Ewlehîya civakî
 - bac
 - mûçe û meaş
 - superannuation
 - budçêkirin
 - kredî, deyngirtin û deyn
 - sermîendarî, rîsk û qezenc.
- Wê yarmetî bike ka gelo evan wê bi hev re çawa bixebitin ji bo berjewendî ya we û vebijarkhen we çin e.

Kontrolkirin a dravên we bo wext we dest bi kar kir

FIS dikare agahî bide we di derheka darayî a we bo pêşerojan gava we dest bi karek kir an ji vergerîyan ser karê xwe

Hûn dikarin agahî li ser online bi destbixin an li gel karmendek FIS axifin. Ew dikarin rêgeyên cûde dîyarê we bik ka hûnê bi çawaî baştirîn dirav berhev biki da hûn bigihên mexsedên xwe.

Wê FIS çi dikare bo we bike

- Yarmetî bo tégihijîya hûnê :
 - çawa budçê çêbikin û dirav bidin hev
 - wê çi bandora karkirinê li dravdayîn û sûdên we bête kirin
 - superannuation û ev çima giringe
 - çawa baca dahatê tete xebitandin
 - cûreyên cûde ên deyînkirinê û baştirîn bikaranîn akredî
 - cûrên cûde ûn sermîyandarî a darayî, rîsk û berjewendî/dahatîn

Bidestxistina berjewendîya baş ji ew diravên we ên kombûyî

FIS we bikaribe yarmetî bo we bike bo başir bizanibn çi vebijarte hene dema diravdana mîqdara ya liserhev ket destê we. Ev wek diravên mîratî, ê tazmînatê an derbûyîn a ji karekî

Hûn dikarin agahî li ser online bidest bixin an li gel karmendek FIS biaxifin. Ew bikaribin baştirîn rê yên cûde bidin ber we bo plankirina xebitandina dirav û pêşerojek bi ewlehî.

Wê FIS çi dikaribe bo we bike

- Yarmetî bo tégihîştîniya we bo ew diravên yekcar ên zêde wê çawa bondor li ew meaşin çûrbicûr hûn ji Centrelink werdigrin bike.
- Bi were di derheqa pijareyên cûde biaxife bo bikaranîna ew diravdana mîqdara yesker wek:
 - Sermîyanî
 - superannuation
 - peydekirina dahatek

Plankirin bo teqawidîyek qenc

FIS dikare di derheqa bijarteyên we bo teqawidîyê rûnê û qise bike. FIS wê bikaribe yarmetî bide we bo çi wex we plan çêkir hûn teqawid bin, dibe esibê be an ji piştî 20 salên din bin.

Hûn dikarin agahî li ser online bidest bixin an li gel karmendek FIS qise bikin. Ew dikarin baştirîn rê bo plankirin a darayîyek bi hêz a pêşerojan wexta hûn teqawid bûn.

Wê FIS çi dikare bo we bike

- Yarmetî bo tégihîştî a bo bijarteyên çûrbicûr bo baştirîn bikaranîna diravên we hûn teqawid bun, wek:
 - superannuation
 - herikên qazincê/hatinê
 - sahatîyên salane

- veqetanîya teqawîdê
- Daxûyankirinin çawa hilbera darayî li gel dayinhen hikûmetê dixebitin.
- Niqaşî li ser bijarteyên bo rûniştinê/sitarbûn û kêmkirina mesrefê wana.
- Niqaşa liser hilbijartina pisporên darayî û bikaranîna ew daxwîyanîyên kû wana pêşkêşî we kirin.

Famkirina mesrefên bo lênihêrîna kal û piran

FIS dikare yarmetî bike bo bjartên we bo finase kirina mesrefên lênhêrîna a kal û pîrî yê.

Hûn dikarin agahîyan li ser online bi dest bixin an bi karmendek FIS'ê re çise bikin. Ewê bikaribin we di derheqa mesrefên bo lênhêrîna kal û pîrîyê agahdar û serwest bikin. We bikaribin di derbarên mesrefên lênhêrîna a li malê, bêhnvedanê'da li gel we biaxifin.

Wê FIS çi dikaribe bo we bike

- Alîkarî bo têgihijîn li ser kar û barê sîstema lênhêrîna a temen mezînn
- Daxûyankirin li ser bêvên darayî û bi karanîna wan derbarê lênhêrîna a temen mezînan
- Daxûyankirin di derheqa mesrefên bigûman ên lênhêrîna temen mezînan
- Daxûyankirin ka wê bandora lênhêrîna a temen mezîna çawa li yarmetîyên hikûmetê û ên Age Pension jî di nave bike.
- Wê li gel we di derheqa bijartên bomesrefên lênhêrîna temen mezînan yê cûr bi cûr ên bi gor rewşa we biaxifin.
- Heke hûn difikirin wê di warê firotin û transferkirina milkên de we bijartên dîyarê we bikin.
- Yarmetî bo têgihijtina darayî bo we heke hevjin a we çûbe ser heqîya xwe.

Kesek dikare di wê demê da amade be wexta we li gel karmendek FIS civîyan û axifin. Hûn dikarin mecal bidin ku berpîrsyarek fermî bi navê tevbigêr e.

Bo agahiyên berfireh

- biçin servicesaustralia.gov.au/fis bo agahiyên berfireh bi inglîzî
- biçin servicesaustralia.gov.au/yourlanguage ew cîhî ku hûnê bikaribin bixwînin, gohdarî bikin an jî li agahiyên bi zimanê we temaşe bikin
- li ser **131 202** tîlefon bikin û bizimanê xwe li gel Centrelink di derheqa mîaşên alîkarîyê û kargûzarîyan çise bikin.
- Tîlefona Translating and Interpreting (TIS National) bikin li ser **131 450** û bi zimanê xwe li gel me çise bikin di derheqa Medicare û yarmetî û kargûzarîyên Child Support.
- serdana navenda karûzarîyekê bikin.

Destnîşanî: tîlefonkirin a ji mala we bo reqema '13' liherderî bo seranserê Australîa bi mesrefa rêjeya sabît e. Ev rêje dikare bite gohastin li gor mesrefên hinek cîhên kû tîlefon bo wan devera tê kirin û pêşkêş karên şîrketên tîlefoan. Tîlefejn ji malên we ên li ser '1800' tîne kirin belaşin. Tîlefonên bi mobil û ên amî/gîştî dibe mesrefê wan û ên kadê bi rêjeke bilintir bin.

Devjêberdan

Ev rastqîne agahdarî yê heta Tîrmeh a 2020. Armanca van agahdarîyên di vê weşanêda bi nîyeta wek qilawizek ji bo bi destxistina yarmetî û kargûzarîyan e. Mesûlîyet ango berpîrsyarî a weye heke hûn bixwain serdanek a bo yarmetîgirtiyê a bi gorî şert û mercên hûn tê dane bikin.

How the Financial Information Service can help

The Financial Information Service (FIS - Financial Information Service) provides free, independent and confidential education and information.

FIS is available to everyone, including people who are:

- Aboriginal and Torres Strait Islander Australians
- from a culturally and linguistically diverse background (CALD), including migrants and refugees
- living in a rural or remote area
- young, including students starting work
- older and considering retirement or accessing aged care
- women returning to the workforce.

FIS can help you make informed decisions about your finances. We can also refer you to other services and groups that can help.

What FIS cannot do

- FIS Officers are not financial planners, advisers or counsellors.
- They will not tell you how to invest your money.
- They cannot deal with other agencies or businesses for you.
- They do not make decisions about your government payments.

How money works in Australia

FIS can help you understand how money works in Australia.

You can get information online or talk to a FIS Officer. They can show you how finances and government services work together and how you can improve your situation.

What FIS can do for you

- Explain the following and how they work together:
 - social security
 - tax
 - wages and salary
 - superannuation
 - budgeting
 - credit, loans and debt
 - investments, risks and returns.
- Help you understand how these can work for you and what your options are.

Taking control of your money when you start work

FIS can give you information about planning your financial future when you start or return to work.

You can get information online or talk to a FIS Officer. They can show you different ways to increase up your savings and achieve your money goals.

What FIS can do for you

- Help you understand:
 - how to budget and save money
 - how working affects your payments and benefits
 - superannuation and why it is important
 - how income tax is worked out
 - different types of loans and how to use credit well
 - different types of financial investments, risks and returns.

Making your lump sum payment work for you

FIS can help you understand your options when you get a lump sum. This can be an inheritance, a compensation payment or a redundancy.

You can get information online or talk to a FIS Officer. They can show you different ways to use your money to plan a more secure future.

What FIS can do for you

- Help you understand how different types of lump sum payments may affect Centrelink payments.
- Talk to you about the different options to use your lump sum including:
 - investing
 - superannuation
 - providing an income.

Planning to retire well

FIS can talk to you about your retirement options. FIS can help you no matter when you plan to retire, tomorrow or in 20 years.

You can get information online or talk to a FIS Officer. They can show you ways to plan a stronger financial future in retirement.

What FIS can do for you

- Help you understand different options to get your money working for you when you retire, like:
 - superannuation
 - income streams
 - annuities
 - allocated pensions.
- Explain how financial products work with government payments.
- Discuss your options for accommodation and downsizing.
- Discuss what to look for when choosing financial experts and how to use the information they give you.

Understanding aged care costs

FIS can help you understand your options to fund your aged care.

You can get information online or talk to a FIS Officer. They can explain how aged care costs are worked out. They can talk to you about home care, respite care and residential aged care costs.

What FIS can do for you

- Help you understand how the aged care system works.
- Explain the meaning of financial words used in aged care.
- Explain the aged care fees you can expect.
- Explain how aged care may affect your government payments, including the Age Pension.
- Talk to you about different options to pay for aged care based on your circumstances.
- Show you options if you are thinking about selling or transferring property.
- Help you understand your finances if your partner has died.

You can have someone with you when you speak to a FIS Officer. You can have an authorised representative act on your behalf.

For more information

- go to servicesaustralia.gov.au/fis for more information in English
- go to servicesaustralia.gov.au/yourlanguage where you can read, listen to or watch information in your language
- call **131 202** to speak with us in your language about Centrelink payments and services
- call the Translating and Interpreting Service (TIS National) on **131 450** to speak with us in your language about Medicare and Child Support payments and services
- visit a service centre.

Note: calls from your home phone to '13' numbers from anywhere in Australia are charged at a fixed rate. That rate may vary from the price of a local call and may also vary between telephone service providers. Calls to '1800' numbers from your home phone are free. Calls from public and mobile phones may be timed and charged at a higher rate.

Disclaimer

The information contained in this publication is intended only as a guide to payments and services. It is your responsibility to decide if you wish to apply for a payment and to make an application with regard to your particular circumstances.